

သေစေနိုင်သောမိတ်ဖက်များ - ဆေးရွက်ကြီးနှင့် ကိုဗစ်-၁၉

အစိုးရများအဖွဲ့အစည်းများမှ လိုအပ်သောအရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ပြုလုပ်ရန်တောင်းဆိုမှု

မကြာသေးမီက ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သော coronavirus သည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းတွင် အလွန်လျင်မြန်စွာ ပြန့်နှံ့လျက်ရှိနေသောကြောင့် ကမ္ဘာ့ ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO)မှ ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါဖြစ်ပွားမှုကို တစ်ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာကပ်ရောဂါအဖြစ် ၂၀၂၀၊ မတ်လ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ကြေငြာခဲ့သည်။ SARS-CoV-2 နှင့် ကိုဗစ်-၁၉ ဗိုင်းရပ်စ်နှင့်စပ်လျဉ်း၍ လေ့လာမှုများစွာ ပြုလုပ်ရန် ကျန်ရှိနေသေးသော်လည်း ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါသည် မကူးစက်နိုင်သောရောဂါများ(NCDs) အခံရှိသူများတွင် ပိုမိုပြင်းထန် နိုင်ပြီး သေဆုံးသည်အထိ ဖြစ်စေတတ်ကြောင်း ထင်ရှားစွာ တွေ့ရှိရသည်။ မကူးစက်နိုင်သောရောဂါများကို ပိုမိုဖြစ်ပွားစေနိုင်သော အဓိကအကြောင်းအရင်းများအနက် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး သုံးစွဲခြင်းသည်တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်ရာ ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး သုံးစွဲမှုရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် ၎င်းရောဂါများဖြစ်ပွားမှုကို လုံးဝကာကွယ် ရှောင်ရှားနိုင်သော အပြုအမူဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီးသုံးစွဲခြင်းသည် ကမ္ဘာ့အဆိုးရွားဆုံး ကူးစက်ရောဂါဖြစ်သည့် တီဘီရောဂါကို ဖြစ်စေသော အဓိက အကြောင်းအရာတစ်ခုဖြစ်ပြီး အစောပိုင်းသက်သေ အထောက်အထားများအရ တီဘီရောဂါရှိသူများတွင် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ဖြစ်ပါက ရောဂါပြင်းထန်နိုင်ခြေ ပိုမိုမြင့်မားကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ဤစာတမ်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါနှင့် မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများ၊ ဆေးရွက်ကြီးသုံးစွဲမှု၊ ဆေးလိပ်သောက်ခြင်း၊ Vaping လုပ်ခြင်းတို့၏ ဆက်စပ်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အရေးကြီးသော သုတေသနသက်သေ အထောက်အထားများ၊ သတင်းအစီရင်ခံစာများနှင့် အစိုးရများမှ အရေးတကြီးဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်နေသော ကဏ္ဍများကို စုပေါင်း တင်ဆက်ပေးထားသော စာတမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

ကိုဗစ်-၁၉ နှင့်ဆေးလိပ်သောက်ခြင်း၏ ဆက်နွယ်မှုကိုပြသသည့်အထောက်အထားများ

(၁) တရုတ်နိုင်ငံမှ လေ့လာချက်များတွင် လက်ရှိ ဆေးလိပ်သောက်နေသူများနှင့် ဆေးလိပ်သောက်ခဲ့ဖူးသူများသည် ပြင်းထန်သော ဝေဒနာ ခံစားရနိုင်ခြေ (၁၄)ဆ ပိုများကြောင်း^၁ နှင့် ဆေးလိပ်မသောက်သူများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် ရောဂါ လက္ခဏာများ ပိုမိုဆိုးရွားစွာ ကြုံတွေ့ခံစားနိုင်ရကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။^၂ တရုတ်နိုင်ငံမှ အခြားလေ့လာမှုတစ်ခုတွင်လည်း ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါကို ပြင်းထန်စွာ ခံစားရသူများအနက် ၅၈ ရာခိုင်နှုန်းသည် အမျိုးသားများ ဖြစ်ကြောင်းတွေ့ရှိရပြီး ထိုသို့ဖြစ်ခြင်းမှာ တရုတ်နိုင်ငံတွင် အမျိုးသားများအကြား ဆေးလိပ်သောက်သုံးမှုနှုန်းသည် အမျိုးသမီးများထက် များစွာ ပိုမိုများပြားသောကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ယူဆရကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။^၃

(၂) မကြာသေးမီက ရရှိသော သက်သေအထောက်အထားများအရ ဆေးလိပ်သောက်သူများသည် ဆေးလိပ်မသောက်သူများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက ပိုမို ပြင်းထန်သော ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါလက္ခဏာများ ခံစားရနိုင်ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ နယူးအင်္ဂလန် ဆေးပညာဂျာနယ်မှ ထုတ်ဝေသော လေ့လာမှုတစ်ခုအရ ဆေးလိပ်သောက်သူများသည် ဆေးလိပ်မသောက်သူများထက် ပြင်းထန်သော ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါလက္ခဏာခံစားရခြေ (၂.၄) ဆပိုများကြောင်းတွေ့ရှိရသည်။ ၎င်းလေ့လာမှုအရ ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး သုံးစွဲခြင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါမကောင်းသောဆင့်ကဲဖြစ်စဉ် (poor evolution/ poor prognosis) တို့နှင့်ဆက်စပ်လျက်ရှိရာ ကုသမှုအပိုင်းတွင်လဲ အထူးကြပ်မတ်ကုသမှုခံယူရခြင်း၊ အသက်ရှူစက် အထောက်အပံ့ယူရခြင်းနှင့် အသက်အန္တရာယ်ထိခိုက်ခြင်းစသည့် နောက်ဆက်တွဲ ဆိုးကျိုးများနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိကြောင်း အကြံပြုထားသည်။^၄

(၃) SARS-CoV-2 သည် အဓိကအားဖြင့် အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာစနစ်ကို ထိခိုက်စေပြီး ရောဂါလက္ခဏာများမှာ မပြင်းထန်သော အခြေအနေမှ ဆိုးရွားသောအခြေအနေထိ ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။^၅ အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာရောဂါများ ဖြစ်ပွားစေသော အကြောင်းခြင်း ရာများအနက် ဆေးလိပ်သောက်ခြင်းသည် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်ရာ^၆ ၎င်းတို့၏ အရေးပါသော

ဆက်နွယ်မှုကြောင့် ဆေးလိပ်သောက်သူများ တွင် ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါလက္ခဏာများ ပိုမိုပြင်းထန်ကြောင်း သက်သေ အထောက်အထားများအရ သိရှိရသည်။

(၄) တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် နှလုံးနှင့်နှလုံးသွေးကြောဆိုင်ရာရောဂါဖြစ်စေသော အဓိကအကြောင်းအရင်းမှာ ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး သုံးစွဲခြင်းနှင့် တစ်ဆင့်ခံဆေးလိပ်ငွေ့ရှူရှိုက်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်ရာ ကိုဗစ်-၁၉နှင့်နှလုံးသွေးကြောရောဂါတို့ အကြားဆက်စပ်မှုမှာ အရေးကြီးသည့်အချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ဆေးလိပ်ဆေးရွက်ကြီးသုံးစွဲနေသော ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါရှိသူများတွင် နှလုံးနှင့်နှလုံးသွေးကြော ဆိုင်ရာစနစ် အားနည်းမှုကြောင့် ပြင်းထန်သောရောဂါလက္ခဏာများ ခံစားရစေရုံသာမက နောက်ဆုံး အသက်အန္တရာယ်ထိခိုက်နိုင်ခြေအထိ ပိုမို များပြားသည်။^၇

(၅) ဆေးလိပ်သောက်သူများတွင် သုံးစွဲသူ၏လက်နှင့် ဆေးလိပ်မှ တစ်ဆင့်နှုတ်ခမ်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့် ခန္ဓာကိုယ်ထဲသို့ ဝင်ရောက်သွားနိုင် သောကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါ ပိုမိုဖြစ်ပွားနိုင်ခြေရှိသည်။^၈

(၆) များမကြာမီကာလအတွင်း ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါလက္ခဏာ ပြင်းထန်သောလူနာများ ပိုမိုများပြားလာကာ ဆေးရုံများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်ကို ထိခိုက်မှုရှိနိုင်သောကြောင့် European Centre for Disease Prevention and Control မှ ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ပြင်းထန်မှုကို ကာကွယ်နိုင်သော အခြေအနေများဖြစ်သည့် ဆေးလိပ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ကုသနိုင်သောဆေးဝါးများကို အမြန် ရှာဖွေဖော်ထုတ်ရန် အကြံပြုထားသည်။^၉

(၇) La Asociación Latinoamericana de Tórax (ALAT), the International Union Against Tuberculosis and Lung Disease (The Union) နှင့် la Sociedad Española de Neumología y Cirugía Torácica (SEPAR) အဖွဲ့အစည်းများမှ ဆေးလိပ်သောက်သူများနှင့် ရှူရှိုက်ရသော အရာဝတ္ထုများကိုအသုံးပြုသူများသည် ကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါ ကူးစက်နိုင်ခြေ ပိုမိုမြင့်မားပြီး ၎င်းတို့သည် ယခင်ရှိပြီးသား ဆေးလိပ်၊ ဆေးရွက်ကြီးသုံးစွဲမှုကြောင့်ဖြစ်ပေါ်လာသော အန္တရာယ်များနှင့် ပေါင်းစပ်လိုက်ပါက ပိုမိုဆိုးရွားသော အခြေအနေများ ဖြစ်စေနိုင်သည်ဟု မှတ်ချက်ပြုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် SARS-CoV-2 ကို ကာကွယ်ရန် ဆေးလိပ်ဖြတ်သင့်ကြောင်း တိုက်တွန်းထားသည်။^{၁၀}

ကိုဗစ်-၁၉ နှင့် ကွမ်းစားခြင်း၊ ရေပြောင်း၊ ရှိရား၊ Vape လုပ်ခြင်းတို့၏ ဆက်နွယ်မှုကိုပြသသည့် အထောက်အထားများ

(၁) ရေပြောင်း၊ရှိရား၊ အီး-စီးကရက်နှင့် ဆေးရွက်ကြီးကို အပူပေးပြီး အငွေ့ရှူရသော IQOS ကဲ့သို့သော Heated Tobacco Products (HTPs)များ အသုံးပြုခြင်းသည်ရေတိုနှင့်ရေရှည်နှစ်မျိုးလုံးတွင် ရိုးရိုးစီးကရက် သောက်သုံးခြင်းထက် ပိုမိုအန္တရာယ်ကင်းကြောင်း ရှင်းလင်းသော သက်သေပြနိုင်မှု မရှိသေးပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၎င်းပစ္စည်းများသည်လည်း aerosol ထုတ်ပြီး အဆုတ်ကို ပျက်စီးစေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ၎င်းပစ္စည်းအသုံးပြုသူများမှ လေထုထဲသို့ ပြန်လည် ရှူထုတ်လိုက်သော ဓါတ်ငွေ့များသည် SARS-Cov-2 ရောဂါပိုးကို သယ်ဆောင်လာနိုင်သောကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါ ပြန့်နှံ့မှုကို ပိုမိုလျှင်မြန်စေသည်။^{၈,၁၁,၁၂}

(၂) အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု (US) တွင် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ကြောင့် ဆေးရုံတက် ကုသမှုခံယူရသူများ၏ (၂၀) ရာခိုင်နှုန်းသည် အသက် ၂၀ မှ ၄၄နှစ်ကြားဖြစ်ပြီး၊ ကယ်လီဖိုးနီးယားပြည်နယ်ရှိ ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါရှိသူများ၏ ထက်ဝက်ခန့်သည် အသက် ၁၈ မှ ၄၉ နှစ်ကြား လူငယ်လူရွယ်များဖြစ်ကြောင်းနှင့် ၎င်းတွေ့ရှိချက်များအရ လူငယ်များအကြား vaping လုပ်ခြင်း၏ရေပန်းစားမှုမြင့်တက်လာခြင်းနှင့်အတူ ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုပိုမိုများပြားလာကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။^{၁၃}

(၃) အများပြည်သူနှင့် ဆိုင်သောနေရာများတွင်တံတွေးထွေးခြင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ ပြန့်ပွားမှုကို ပိုမိုလျင်မြန်စေသည်။ Indian Council of Medical Research (ICMR)၏ အဆိုအရ ကွမ်းစားခြင်း သို့မဟုတ် အငွေ့မထွက်သော ဆေးရွက်ကြီးထွက် ပစ္စည်းများ အသုံးပြုခြင်း (ဆေးရွက်ကြီး ငုံခြင်း၊ ရှူခြင်း၊ ဆေးပေါင်းနှပ်ဆေး အသုံးပြုခြင်း) နှင့် ကွမ်းသီးစားခြင်းသည် တံတွေးထွက်နှုန်း ပိုများစေကာ တံတွေးထွေးချင်စိတ်ကို ပိုမိုဖြစ်စေသည်။ ICMR မှ ပြည်သူများအား အငွေ့မထွက်သော ဆေးရွက်ကြီးထွက် ပစ္စည်းများ အသုံးပြုခြင်း နှင့် အများပြည်သူနှင့် ဆိုင်သောနေရာများတွင် စည်းကမ်းမဲ့ တံတွေးထွေးခြင်းကို ရှောင်ကြဉ်ရန်တိုက်တွန်းထားသည်။^{၁၄} အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ အူတာပရာဒတ်ပြည်နယ်အစိုးရသည် ကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါပြန့်နှံမှုကို ထိန်းချုပ်သောအားဖြင့် ဆေးပေါင်းနှပ်ဆေး ရောင်းချခြင်းကို ပိတ်ပင်ထားသည်။^{၁၅}

(၄) ကိုဗစ်-၁၉ သည် ပါးစပ်သို့ သွယ်ပိုက်သော နည်းလမ်းဖြင့် အလွယ်တကူ ကူးစက်နိုင်သည်။ ဆေးလိပ်နှင့် ဆေးလိပ်ကြီးထွက် ပစ္စည်းဖြစ်သော ရေပြောင်းသုံးစွဲခြင်း သည်လည်း ရေပြောင်းပိုက်နှင့် ပိုက်ခေါင်းထိပ်စွပ်များကို ဝေမျှသုံးစွဲခြင်းကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ကူးစက်မှုကို ပိုမိုလွယ်ကူစေသည်။^{၁၆} ထို့ပြင် မီးခြစ်၊ အီး-စီးကရက်နှင့် အခြား ပစ္စည်းများမျှဝေသုံးစွဲခြင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ပြန့်နှံမှုကို ပိုမို အားပေးစေသည်။

ကိုဗစ်-၁၉ နှင့် မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများ၏ ဆက်နွယ်မှုကိုပြသည့်အထောက်အထားများ

(၁) ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း မကူးစက်နိုင်သောရောဂါများကြောင့် အရွယ်မတိုင်မီ သေဆုံးမှု၏ (၇၀)ရာခိုင်နှုန်းသည် ဆေးလိပ်သောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၎င်း မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါများတွင် နှလုံးနှင့်နှလုံးသွေးကြောဆိုင်ရာရောဂါများ (ဥပမာ သွေးတိုးရောဂါ၊ နှလုံးရောဂါ နှင့် လေဖြတ်ခြင်း)၊ ဆီးချို၊ ကင်ဆာနှင့် နာတာရှည် အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာ ရောဂါများပါဝင်သည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းမှအစီရင်ခံချက်များ အရ မကူးစက်နိုင်သောရောဂါအခံရှိသူများသည် ပြင်းထန်သော ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါနှင့် နောက်ဆက်တွဲ အခြေအနေများကို ခံစားရနိုင်ပြီး အသက်ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေလည်း ပိုမိုမြင့်မားသည်။^{၁၆}

(၂) အီတလီရှိ Istituto Superiore di Sanità (ISS)မှ တင်ပြသောအစီရင်ခံစာအရ ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ဖြစ်ပွားမှု၏ (၉၇.၂) ရာခိုင်နှုန်းတွင် ပြင်းထန်အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာအားနည်းခြင်း (Respiratory Failure) သည် အများဆုံးတွေ့ရသော နောက်ဆက်တွဲဆိုးကျိုးဖြစ်ပြီး၊ (၂၇.၈) ရာခိုင်နှုန်းတွင် ရုတ်တရက်ကျောက်ကပ်ပျက်စီးခြင်း (Acute kidney damage)၊ (၁၀.၈) ရာခိုင်နှုန်းတွင် ရုတ်တရက်နှလုံးသွေးကြော ပိတ်၍ နှလုံးကြွက်သားပျက်စီးခြင်း (Acute Myocardial Damage) ၊ (၁၀.၂) ရာခိုင်နှုန်းတွင် အခြားထပ်တိုးရောဂါများ (Superinfection) များဖြစ်ပွားကြောင်း တွေ့ရသည်။^{၁၇}

(၃) တရုတ်နိုင်ငံရှိ ဓာတ်ခွဲအတည်ပြုထားသော ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါပိုးရှိသူ ၅၅,၉၂၄ ယောက်အား သုတေသနပြုချက်အရ နှလုံးနှင့်နှလုံး သွေးကြောဆိုင်ရာရောဂါ၊ ဆီးချိုရောဂါ၊ သွေးတိုးရောဂါ၊ နာတာရှည်အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာရောဂါ (သို့) ကင်ဆာရောဂါအခံရှိသူများ တွင် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါကြောင့် သေဆုံးနိုင်ခြေ ပိုမို မြင့်မားကြောင်း တွေ့ရသည်။^{၁၈}

(၄) အိန္ဒိယအစိုးရ၏ ကျန်းမာရေးနှင့်မိသားစုသက်သာချောင်ချိရေးဝန်ကြီးဌာန၏ အဆိုအရ ကိုဗစ်-၁၉ ကြောင့် သေဆုံးမှု၏ (၈၆) ရာခိုင်နှုန်းသည် ဆီးချိုရောဂါ၊ နာတာရှည်ကျောက်ကပ်ရောဂါ၊ သွေးတိုးရောဂါ နှင့် နှလုံးသွေးကြောရောဂါ အစရှိသော အခြားရောဂါအခံ ရှိသူများ ဖြစ်ကြသည်။^{၁၉}

ကိုဗစ်-၁၉ နှင့် ဆေးလိပ်၊ ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်သူများ

(၁) အများပြည်သူကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ အရေးပေါ်အခြေအနေ ဖြစ်ပွားသည့်အချိန်၌ပင် ဆေးရွက်ကြီးလုပ်ငန်းရှင်များသည် ဆေးလိပ် သောက်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် မမှန်ကန်သောသတင်းအချက်အလက်များကို ဘလော့ဂ်ပို့စ်များနှင့် လူမှုကွန်ရက်များမှတစ်ဆင့် ဆက်လက် ဖြန့်ဝေနေသည်။ အထူးသဖြင့် ဆေးလိပ်သောက်ခြင်းနှင့် ကိုဗစ်-၁၉ အကြားရှိ ဆက်နွယ်မှုကိုငြင်းဆန်ကာ ၎င်းတို့၏စီးပွားရေးနှင့် ဈေးကွက်ကို ကာကွယ်ရန်နည်းလမ်းမျိုးစုံဖြင့် ကြိုးပမ်းနေကြသည်။^{၁၉,၂၀,၂၁}

(၂) ၎င်းတို့သည် ကပ်ရောဂါဖြစ်ပွားမှုကို အခွင့်ကောင်းယူကာ အလှူငွေများ လှူဒါန်းခြင်းနှင့် လိုအပ်သော ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများအား ကမ်းလှမ်းခြင်းအားဖြင့် အစိုးရနှင့်၎င်းတို့ကြားရှိ ဆက်ဆံရေးတိုးတက်စေရန် ပြုလုပ်နေကြသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် ဆေးလိပ်ကုမ္ပဏီများသည် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုကို ပိုမိုဆိုးရွားစေရုံမျှမက နှစ်စဉ်ကမ္ဘာလူဦးရေ ရှစ်သန်းခန့်ကို သေဆုံးစေသော ၎င်းတို့၏ ကုန်ပစ္စည်းများကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ကြော်ငြာရန် စဉ်ဆက်မပြတ် ကြိုးပမ်းနေကြသည်။^{၂၂}

(၃) တရုတ်နိုင်ငံပြီးနောက် ကိုဗစ်-၁၉ ဒဏ်ကို ဆိုးရွားစွာခံရသော အီတလီနိုင်ငံတွင် ဆေးလိပ်ဆေးရွက်ကြီးလုပ်ငန်းရှင်များ၏ စည်းရုံးသိမ်းသွင်းမှုကြောင့် ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်းများနှင့် vaping ပစ္စည်း အရောင်းဆိုင်များကို မရှိမဖြစ်စီးပွားရေးများအဖြစ် သတ်မှတ် ကာ ပိတ်ဆို့မှုကာလ(lockdowns) အတွင်း ဖွင့်လှစ်ခွင့်ပြုခဲ့ခြင်းသည် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး ထိန်းချုပ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဆေးရွက်ကြီးလုပ်ငန်းရှင်များမှ နည်းမျိုးစုံဖြင့် စွက်ဖက်ရန်ကြိုးပမ်းမှုကို မီးမောင်းထိုးပြလိုက်သော ဥပမာတစ်ခုဖြစ်သည်။^{၂၃}

အရေးယူဆောင်ရွက်ရန်တောင်းဆိုမှု

ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါထိန်းချုပ်မှုလုပ်ငန်းများတွင် ဆေးလိပ်ဖြတ်ခြင်းသည် အရေးပါပြီး ရောဂါဖြစ်နိုင်ခြေကို အလုံးစုံလျော့ချနိုင်သည့် အပြုအမူတစ်ခု ဖြစ်သည်။ ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါသည် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုစနစ်များကို ဆိုးရွားစွာ ထိခိုက်စေရုံသာမက ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ကြီးမှ ပြဌာန်းထားသည့် ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ရည်မှန်းချက်များ (SDGs) ၏ ရည်မှန်းချက်ပန်းတိုင်များနှင့် ရည်မှန်းချက်များ အောင်မြင်အောင် ဘက်ပေါင်းစုံမှ ဆောင်ရွက်နေကြသော နိုင်ငံများအပေါ်တွင် အလွန်ပြင်းစွာသောသက်ရောက်မှု ဖြစ်စေသည်။ ထို့ပြင် ဆေးလိပ်ဆေးရွက်ကြီး သုံးစွဲမှုကြောင့် မလိုလားအပ်သော ကုန်ကျစရိတ်များဖြစ်ပေါ်စေရာ ကျဆင်းနေပြီး ဖြစ်သော ကမ္ဘာ့စီးပွားရေးကပ်ဆိုးကြီးပေါ်၌ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး ထပ်မံ မဖြစ်စေရန် လိုအပ်သော ထိန်းချုပ်မှုများကို ပြုလုပ်ရန်လိုအပ်ပေသည်။

ထို့ကြောင့် ပိုမိုအားကောင်းသော ဆေးလိပ်ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်းများသောက်သုံးမှုထိန်းချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါကူးစက်မှုကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန်အတွက်သာမက ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး ရည်မှန်းချက်များမှ ရရှိလာသော အကျိုးအမြတ်များကို ပြန်လည်မဆုံးရှုံးစေရန်အတွက် အရေးပါသောလုပ်ငန်းစဉ် တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်ပါ၍အစိုးရအဖွဲ့များအနေဖြင့် -

၁။ ရုပ်မြင်သံကြား၊ ရေဒီယိုနှင့်လူမှုကွန်ရက်များမှတစ်ဆင့် လူထုလှုံ့ဆော်လှုပ်ရှားပွဲများ ပြုလုပ်ကာ ပြည်သူလူထုအကြား ဖော်ပြပါ သတင်းအချက်အလက်များကို ပိုမို ကျယ်ပြန့်စွာ သိရှိစေရန် လုပ်ဆောင်သင့်ပါသည် - ဆေးလိပ်သောက်သူများသည် ကိုဗစ်-၁၉ ရောဂါ၏ နောက်ဆက်တွဲ ဆိုးကျိုးများကို ပိုမို ခံစားရနိုင်ခြေများသောကြောင့် ယခုပင် ဆေးလိပ်ဖြတ်ပါ။ ဆေးလိပ်ဖြတ်ခြင်းကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉၏ အန္တရာယ် နှင့် ကူးစက်မှုကို လျော့ကျစေရုံသာမက ကိုယ်ခံအားစနစ်ကိုလည်း ပြန်လည်ကောင်းမွန်စေသည်။

၂။ ဆေးလိပ်ဖြတ်ရန် ပံ့ပိုးမှု အစီအစဉ်များ ဖြစ်သည့် ဆွေးနွေးရန် တယ်လီဖုန်းလှိုင်းများ၊ မိုဘိုင်းမက်ဆေ့ချ်ပို့ခြင်းနှင့် အင်တာနက်မှ လိုအပ်သော ဆွေးနွေးမှုပေးသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ဆောင်ရွက်ရန် လုံလောက်သော အရင်းအမြစ်များကို ရှာဖွေထားရန်လည်း လိုအပ်သည်ဖြစ်ရာ ထိုသို့သော အစီအစဉ်များအတွက် အထူးသဖြင့် ယခုကဲ့သို့ ပိတ်ဆို့မှုကာလများတွင် လုံလောက်သော ဝန်ထမ်းအင်အား ဖြည့်တင်းထားရန်လည်း လိုအပ်သည်။ [The Union](#) အဖွဲ့ နှင့် [WHO](#) အဖွဲ့များ၏ ဝတ်ဆိုင်များတွင် သင့်လျော်သော နည်းလမ်းများကို ဝင်ရောက်လေ့လာနိုင်ပါသည်။

၃။ ဆေးလိပ်ငွေကင်းစင်သည့် အများပြည်သူနှင့် သက်ဆိုင်သောနေရာများ၊ လုပ်ငန်းခွင်များနှင့် ခရီးသည်သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး လုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်မှုအပါအဝင် ဆေးလိပ်ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်းသောက်သုံးမှုထိန်းချုပ်ရေးမူဝါဒများကို ပိုမိုထိရောက်အောင်ပြဌာန်းရန်နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန်လည်း လိုအပ်သည်။ ဆေးလိပ်ငွေ လုံးဝကင်းစင်သော ပတ်ဝန်းကျင်များပြုလုပ်ခြင်းသည် ပြည်သူလူထုအား တစ်ဆင့်ခံ ဆေးလိပ်ငွေ၏အန္တရာယ်မှ ကာကွယ်နိုင်ရုံသာမက အသက်ရှူလမ်းကြောင်းဆိုင်ရာနှင့် နှလုံးနှင့်နှလုံးသွေးကြောဆိုင်ရာ ရောဂါများကြောင့် ကိုဗစ်-၁၉ရောဂါ ဖြစ်နိုင်ခြေ၊ နောက်ဆက်တွဲဆိုးကျိုးများနှင့် သေဆုံးမှုများမှ ကာကွယ်ရန်အတွက်လည်း အရေးပါဆုံးသော နည်းလမ်းဖြစ်သည်။

၄။ ကွမ်းယာ၊ ရေပြောင်း၊ ရှိဂျား၊ အီး-စီးကရက်နှင့် ဆေးရွက်ကြီးကို အပူပေးပြီး အငွေ့ရှူရသော IQOS ကဲ့သို့သော Heated Tobacco Products (HTPs)များ ရောင်းချခြင်းနှင့်အသုံးပြုခြင်းကို ထိန်းချုပ်ရန် လိုအပ်သော စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို လက်ငင်းချမှတ်၊ အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့်ပြဌာန်းရန်လည်း လိုအပ်သည်။ ရေပြောင်း နှင့် ရှိဂျားအသုံးပြုခြင်းကို ပိတ်ပင်ခြင်းဖြင့် လူစုလူဝေးပြုလုပ်ခြင်းကိုပါ ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဗိုင်းရပ်စ်ပျံ့နှံ့မှုကို ထိန်းချုပ်ရန်အတွက်လည်း အထောက်အကူပြုသည်။

၅။ ဆေးရွက်ကြီးထုတ်ကုန်များအပေါ်အခွန်နှင့်ဈေးနှုန်းများမြှင့်တင်ခြင်းအပါအဝင် [WHO FCTC](#) နှင့် [WHO MPOWER](#) လမ်းညွှန်ချက်များအား အပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော်ရန်နှင့် ပြဋ္ဌာန်းရန် လည်း လိုအပ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အဆိုပါဘဏ္ဍာငွေများကို ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှု အစီအစဉ်များနှင့် ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်းသောက်သုံးမှု ထိန်းချုပ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် လိုအပ်သလို ပြန်လည်ထောက်ပံ့ပေးနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၆။ ကိုဗစ်-၁၉ လူနာများအကြား ဆေးလိပ်သောက်ခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော အချက်အလက်များကို သေချာစွာ မှတ်တမ်းတင်ထားရန်လည်း လိုအပ်သည်။

၇။ အစိုးရများအနေဖြင့် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီးလုပ်ငန်းရှင်များမှ အလှူငွေလှူဒါန်းခြင်းနှင့် ၎င်းတို့မှ ငွေကြေးထောက်ပံ့ထားသော ပညာရှင်များနှင့်လက်တွဲဆောင်ရွက်ခြင်းကို ငြင်းပယ်ခြင်းအားဖြင့် [WHO's FCTC Article 5.3](#) ကိုအပြည့်အဝ အကောင်အထည်ဖော် ပြဋ္ဌာန်းရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ကိုဗစ်-၁၉ ဖြစ်ပွားစဉ်အတွင်း ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီးနှင့် vaping ပစ္စည်းများ ရောင်းချခြင်းကို ပိတ်ပင်ထားရမည်ဖြစ်သည်။

၈။ [WHO FCTC Article 19](#) ပြဋ္ဌာန်းမှုကို အရှိန်အဟုန်မြှင့်ဆောင်ရွက်ရန်စဉ်းစားသင့်ကြောင်းနှင့် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီး ထွက်ပစ္စည်းများသုံးစွဲမှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဆုံးရှုံးမှုများအပြင် ကိုဗစ်-၁၉ကပ်ရောဂါသက်ရောက်မှုကြောင့် ဆိုးရွားစွာထိခိုက်မှုများအတွက် ဆေးလိပ်၊ဆေးရွက်ကြီးထွက်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်သူများထံမှ ဥပဒေနှင့်ငွေကြေးဆိုင်ရာ တာဝန်ယူမှုများကို တောင်းခံသွားရန်လိုအပ်သည်။

၉။ မကူးစက်နိုင်သော ရောဂါအခံရှိသူများအတွက် လိုအပ်သော ဆေးဝါးများနှင့် ကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုများ ပြတ်လပ်မှုမရှိစေရန် နှင့် ကျန်းမာရေးနှင့်ညီညွတ်သောအစားအစာများစားသုံးရန်၊ အရက်ဖြတ်ရန်၊ ကိုယ်ကာယလှုပ်ရှားမှုပြုလုပ်ရန်၊ စိတ်ကျန်းမာရန်၊ ဆေးလိပ်ဖြတ်ရန် ပညာပေး ဆွေးနွေးခြင်းများ ပြုလုပ်ပေးရန်လည်း လိုအပ်သည်။

წიგნები:

- ა. Liu W, Tao ZW, Wang L, Yuan ML, Liu K, Zhou L, Wei S, Deng Y, Liu J, Liu HG, Ming Y, Hu Y. Analysis of factors associated with disease outcomes in hospitalized patients with 2019 novel coronavirus disease. Chin Med J 2020;133:1032–1038. doi: 10.1097/CM9.0000000000000775. Available on https://journals.lww.com/cmj/Fulltext/2020/05050/Analysis_of_factors_associated_with_disease.5.aspx
- ბ. Zhou F, Yu T, Ronghui D, et al. Clinical course and risk factors for mortality of adult inpatients with COVID-19 in Wuhan, China: a retrospective cohort study. Lancet; published online March 2020. DOI: 10.1016/S0140-6736(20)30566-3.
- გ. Hua Cai. March 2020. Sex difference and smoking predisposition in patients with COVID-19. The Lancet. Respiratory Medicine. Volume 2, Issue 4. Available on: [https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600\(20\)30117-X/fulltext?fbclid=IwAR3uwqAqCwkRZag_aKcdX9HBDvVqqeWe8nT7xuP4VXyzk41Dz3POi4QmGpE](https://www.thelancet.com/journals/lanres/article/PIIS2213-2600(20)30117-X/fulltext?fbclid=IwAR3uwqAqCwkRZag_aKcdX9HBDvVqqeWe8nT7xuP4VXyzk41Dz3POi4QmGpE)
- დ. Guan et al. Clinical Characteristics of Coronavirus Disease 2019 in China. The New England journal of medicine. published February 2020. DOI: 10.1056/NEJMoa2002032. Available on: <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa2002032>
- ე. World Health Organization, Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), 14-20 February 2020., 2020.
- ვ. U.S. Department of Health and Human Services, Centres for Disease Control and Prevention, National Centre for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, The health consequences of smoking: 50 years of progress - A report by the Surgeon General, Atlanta, 2014.
- ზ. The Novel Coronavirus Pneumonia Emergency Response Epidemiology Team, “The Epidemiological Characteristics of an Outbreak of 2019 Novel Coronavirus Diseases (COVID-19) - China, 2020,” China CDC Weekly, vol. 2, no. 8, 2020.
- ყ. World Health Organization. Tobacco and waterpipe use increases the risk of suffering from COVID-19. 2020. <http://www.emro.who.int/fr/tfi/know-the-truth/tobacco-and-waterpipe-users-are-at-increased-risk-of-covid-19-infection.html>
- ჩ. Control ECfDPa. Rapid risk assessment: Coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: increased transmission in the EU/EEA and the UK – seventh update. European Centre for Disease Prevention and Control 2020.
- ც. Asociación Latinoamericana de Tórax (ALAT), Unión Internacional contra la Tuberculosis y Enfermedades Respiratorias (La Unión), Sociedad Española de Neumología y Cirugía Torácica (SEPAR). COVID-19: "Fumar en tiempos de COVID-19". Documento de Posición (DOCUMENT FOR HEALTH CARE PROVIDERS). April, 2020. Available online: <https://alatorax.org/es/covid-19/covid-19-fumar-en-tiempos-de-covid-19-documento-de-posicion>
- ძ. Miyashita L, Suri R, Dearing E, Mudway I, Dove RE, Neill DR, Van Zyl-Smit R, Kadioglu A, Grigg J. E-cigarette vapour enhances pneumococcal adherence to airway epithelial cells. The European respiratory journal 2018; 51.
- წ. Mohammad Ebrahimi Kalan ZBT, Mehdi Fazlzadeh, Kenneth D Ward, Wasim Maziak. Waterpipe Tobacco Smoking: A Potential Conduit of COVID-19. BMJ Tobacco Control 2020.
- ჭ. John Maa. April 2020. Why Covid-19 might make you rethink your smoking habits. CNN OPINION. Available at: <https://edition.cnn.com/2020/04/06/opinions/smoking-vaping-covid-19-coronavirus-maa/index.html>
- ხ. Indian Council of Medical Research (ICMR), Government of India. Available on: https://icmr.nic.in/sites/default/files/upload_documents/Appeal_to_the_General_Public.pdf
- ცხ. Business Standard. UP govt bans production, distribution of pan masala till further orders. Available on: https://www.business-standard.com/article/news-ani/up-govt-bans-production-distribution-of-pan-masala-till-further-orders-120032501112_1.html
- ძვ. World Health Organization. COVID-19 and NCDs. Information Note. 2019. Available online : <https://www.who.int/internal-publications-detail/covid-19-and-ncds>
- ძწ. Istituto Superiore di Sanità (ISS). March 2020. Report on the characteristics of patients who died positive to COVID-19 in Italy Available online: https://www.epicentro.iss.it/coronavirus/bollettino/Report-COVID-2019_17_marzo-v2.pdf
- ძდ. Press Information Bureau, Government of India. Available on: <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1611676>
- ძე. Hefler M, Gartner CE. The tobacco industry in the time of COVID-19: time to shut it down? Tob Control Epub ahead of print: 2020. doi:10.1136/tobaccocontrol-2020-055807. Available online: <https://tobaccocontrol.bmj.com/content/tobaccocontrol/early/2020/04/06/tobaccocontrol-2020-055807.full.pdf>
- ძე. Metronome.Ge. 2020. სამეცნიერო კვლევა - კორონავირუსი უმეტესწილად არამწეველებს აზიანებს - Metronome.Ge. [online] Available at: <https://metronome.ge/story/253596> [Accessed 15 April 2020]
- ქ. 2020. Available at: <<https://mobile.twitter.com/ChaunceyGardner/status/1242340323403223041>> [Accessed 15 April 2020].
- ქ. International Union Against Tuberculosis and Lung Disease (The Union). The Union’s statement on COVID-19 and smoking, 2020. Available at <https://www.tobaccofreeunion.org/index.php/news-2>
- ქ. Helen Redmond. March 2020. A Scientist Persuaded Italy to Exempt Vape Shops From COVID-19 Lockdown. Filter. Available at: <https://filtermag.org/italy-vaping-coronavirus/>